

onder het

Palmblad

Exotische planten Exotische dieren

derde jaargang nummer 4
15 oktober 2000

losse nummers
hfl 10,90 /bfr 190/euro 4,95

Planten:

Heliconia's

Bloemen van Hawaï

Eucomis

Passiebloem

Dieren:

Kameleons

Blauwe suikervogels

Gifkikkers van

Madagascar

Diversen:

Papegaaienarts

Kantoortuin

Agavenspecialist

tocht door het
Amazone
oerwoud

Viooltjesorchideeën

8 710966 168196

05 >

Tussen Orinoco en Amazone

De auteur onderweg

Na Henry Bates, Alfred Russell Wallace en Redmond O'Hanlon vonden Marcel Weysink en Erik Wevers het ook eens tijd om het Amazonegebied te verkennen. In juni 2000 togen zij naar het Pico de Neblinareservaat in Brazilië. Een nationaal park en tevens reservaat voor de Yanomani-indianen. Zowel het natuurpark als het indianenreservaat lopen door tot in Venezuela.

Pico Neblina is een park, waarop alleen superlatieven van toepassing zijn. Hier ligt de hoogste berg van Brazilië in het grootste nationale park van het land. Samen met het aan de andere kant van de grens gelegen deel is het een van de grootste beschermde natuurgebieden van de wereld. Verder heeft het het grootste aantal endemische soorten van Braziliaans Amazonië, maar het is ook het moeilijkst toegankelijke gebied van het

Amazonebekken. Het grootste deel van het park is laagland, maar het noordelijke deel omvat dus de hoogste berg van Brazilië: de Pico Neblina, drieduizend en veertien meter hoog. Deze bergachtige gebieden vangen jaarlijks ongeveer drieduizend millimeter regen, de meeste neerslag van Brazilië en geen enkel seizoen is er echt droog te noemen. In het laagland leven diersoorten, die in heel Amazonië kenmerkend zijn voor deze habitat. Het is aan de ontoegankelijkheid van het park te danken, dat hier nog behoorlijke populaties grote zoogdieren leven, die elders zeldzaam zijn geworden. De tapir en de jaguar bijvoorbeeld.

Botanici, die de afgelopen decennia de hogere delen van deze bergen onderzochten, schatten dat nog de helft van de plantensoorten onbekend is aan de wetenschap.

Dat ontoegankelijke klopte wel zo'n beetje. Eerst van Amsterdam naar Rio de Janeiro, dan weer naar het noorden naar Manaus, van daar weer een stuk vliegen naar Sao Gabriel de Cachoeira en dan zat het vliegend gedeelte van de reis er op. Ter plaatse troffen we twee gidsen, die weer alle spullen voor ons gere-

Het is niet alleen maar leuk, zoals het been van Marcel laat zien.

geld hadden. Wij gingen het park in en overnachtten aldaar in de jungle. Het park heeft geen voorzieningen, Wij moesten alles zelf meenemen, dus in het dorp inkopen doen, vergunningen ophalen en ook vooral hopen, dat die klaar liggen. Dit duurde een tijd, want het computertijdperk bestaat daar nog niet. Met een vooroorlogse typemachine werden de vergunningen van de IBAMA en de FUNAI in een Zuid-Amerikaans tempo geregeld. En dan nog even naar de bank, de vergunning betalen, zeer gebruikelijk in Brazilië. Voor niets gaat de zon op, dus neem een gevulde knip mee. Corruptie en vriendendiensten zijn er aan de orde van de dag. Na het papierwerk en het regelen van de spullen konden we eindelijk vertrekken met de 4wd en op het dak ons bootje. Na een tocht van ongeveer een halve dag over een soort van weg was het de beurt aan onze boot voor de rest van de reis. Het park is van daar alleen te bereiken met de boot over een bochtige rivier de Cauaburi. Deze voert het water van de bergen naar de Rio Negro. De rest van de reis was een kwestie van varen en hier en daar aan land gaan voor de overnachtingen en tochten in de jungle.

Vanaf de boot is de indruk van het regenwoud geheel anders, dan lopend door datzelfde bos. Je kijkt op een groen gordijn van beplanting in alle soorten en maten en alles ziet er daadwerkelijk ondoordringbaar uit. Vanaf de oever is dat vaak ook zo. In het regenbos heersen andere omstandigheden en door het gebrek aan licht is de begroeiing niet erg dicht en is er makkelijk doorheen te lopen.

Uitzicht op wonderlijke bergen

Vanaf een bootje is vooral het vogelleven redelijk goed te observeren. We zagen vele reigersoorten, (*Casmerodius albus* en *Tigrisoma lineatus*), Amazonepapegaaien (*Amazona festiva*), zwaluwen en ijsvogels, (*Chloroceryle amazona*). Verder veel toekans, die net als de Amazonepapegaaien veel als huisdier gehouden worden. Wij bevoeren de rivier net na de regentijd en het water is dan goed te begaan. In de regentijd kan het waterpeil met dertien meter stijgen. Vele vissen worden in deze tijd van overvloed geboren. Wij zagen dan ook zeer veel vis. Tijdens het tan-

denpoetsen in het rivierwater kwamen vele, voor ons bekende aquariumvissen, zalmen, dwergchicliden en zo, nieuwsgierig op het gewoel in het water af. Ook kregen we veel vissen te zien via de Indianen, die hier en daar druk aan het vissen waren. Veel van de gevangen vissen zijn Piranha's in verschillende soorten en verschillende meervalsoorten. Vis is samen met bananen en faringha (zetmeel van de maniokplant, een Euphorbiaceaea, het smaakt naar zaagsel) het hoofdvoedsel van de plaatselijke bevolking.

Een zeer indrukwekkende ontmoeting was iedere keer weer het zien van de grijze rivierdolfijn (*Sotalia fluvatilis*). Deze zoetwaterdolfijn leeft in kleine familiegroepjes. Ze worden ongeveer anderhalve meter lang. Het enige, dat er van ze te merken is, is het boven water duiken voor een teug zuurstof. Daarbij is alleen de bovenkant van het dier even te zien. Maar gaaf is het wel: de motor uit, stil dobberend ergens in het Amazonegebied met een strak blauwe hemel boven je en water zo glad, dat je denkt er overheen te kunnen lopen en om je heen stilte met het geluid van her en der een oerwoudvogel en de spelende dolfijnen.

Iedere dag verbleven we vanaf het midden van de dag in een door onszelf gemaakt kamp in het oerwoud. Onze gids, Valdir Pereira da Silva was nog van het 'Crocodile Dundee' type. Hij speelde het klaar in de stromende regen van wat fijnge maakt schors en een takje toch nog een vuurtje te maken. Hij gaf daar de voorkeur aan boven onze goed-

Toekans (hier een nog jonge *Ramphastos cuvieri*) worden als huisdier gehouden.

Kolibrie in actie

gekeurde lucifers en aanstekers. Onze andere gids, Luiz Cesar de Souza Magelhaen (geen familie van de beroemde ontdekkingsreiziger,

De Vanilla-orchidee

voor zover hij wist) zorgde voor het plaatsen van de hangmatten, het eten en dergelijke. De eerste dagen aten we nog meegebracht brood, vlees en kaas, maar na een paar dagen begon dit bijna spontaan weg te lopen en werden we aangewezen op soep, koekjes, crackers en mueslirepen. Ook bestond een deel van het menu uit ananas en bananen, die we met de Indianen ruilden voor tabak en vis. Marcel heeft nog eens een hele strijd gehad met zijn zelfgevangen vis, een meerval van wel acht centimeter. Naarmate we weer langer thuis zijn, valt het mij op dat die vis in zijn verhalen steeds groter wordt. Persoonlijk houd ik alleen van vis in een tropisch aquarium en stelde ik me tevreden met de redding voor hongerige reizigers: het rozijnenkoekje.

Onze tochten door de jungle waren zeer interessant, omdat het onge-repte gebied, waarin wij ons bevonden werkelijk vol leven was. Insecten zijn natuurlijk overal en al helemaal in de tropen in de meerderheid. Werkelijk overal waren mieren en je moet dan ook zeker in de gaten houden, waar je gaat zitten en tegen welke tak je leunt. De

beruchte vuurmieren, waren alomtegenwoordig en hun steek is fenomenaal. Eenmaal hebben we een vierentwintiguursmier gezien. Deze is ongeveer drie en een halve centimeter groot en van een steek ben je tenminste vierentwintig uur flink ziek.

Ook zitten overal onder takken en bladeren wespennesten. Het motto van hun bewoners is 'aanval is de beste verdediging'. Bij de vele prachtige spinnen, die ons pad kruisten, is het ook weer oppassen, als je de soort niet kent.

Vlinders zijn ieder keer weer een genot om tegen te komen. Er zijn grote hoeveelheden prachtige vlinders, in alle soorten en maten, waarbij de blauwe morfo's het meest opvallend zijn. Een praktische manier om vlinders te fotograferen is op een zonbeschenen plekje te urineren en dan maar af te wachten. Zouten zijn in de tropen moeilijk te verkrijgen en een zo geboden kans laten de vlinders zich niet voorbij gaan. Na een tijdje wemelt het er van de vlinders, die zich aan het goedje te goed doen. Sommige vlinders zijn voor hun zouten enkel en alleen afhankelijk van het traanvocht van zoogdieren.

Een type insecten, dat de bezoeker liever niet tegenkomt, maar bij een dergelijke tocht wel zeer prominent aanwezig zijn, zijn de muskieten, in allerlei pluimage. Zelfs de muskietenwerende middeltjes met wel 50% DEET, die de huid er bijna afbranden, hielpen niet tegen deze zeer fanatieke stekertjes. De steken van kriebelmuggen zijn niet pijnlijk, maar de jeuk is zeer verrassend. Zo heb ik ook een nacht niet kunnen slapen vanwege een muskiet, die het lef had om door mijn Vietnamhangmat -made in USA- heen te boren. De jeuk ervan stelde niets voor, maar de steek zelf deed echt zeer. Al met al waren de mus-

kieten zelfs voor Valdir, die in dit gedeelte van het regenwoud al twaalf jaar woont, niet echt fijn. We hebben vele kolibries gezien. Sommige leken meer op een nachtvlinder dan op een vogel, maar elke keer is het weer verbazend, hoe snel zo'n vogeltje vliegt. Fotograferen ervan is een kwestie van een goede camera, veel plaatjes schieten en dan maar hopen dat er één goede bij zit.

We vonden onder andere *Amazillia fimbriata* met een prachtige groenblauwe glans op zijn lichaam.

Het plantenleven in het tropisch regenwoud is natuurlijk net zo divers als het dierenleven. Veel, maar dan ook heel veel bromelia's, orchideeën en een variatie aan andere planten groeien hier. De beroemdste boom van Brazilië is de rubberboom, *Hevea brasiliensis*. Vroeger was dit de enige bron van rubber. Tegenwoordig wordt vrijwel alle rubber synthetisch gemaakt, maar de echte latex van de rubberbomen wordt nog gebruikt voor speciale producten, bijvoorbeeld condooms.

In het bos is ook een orchideeënsoort te vinden met een commerciële toepassing, de vanilla, inderdaad, die van het vanille-ijs. De soort, die we in het bos vonden, was niet de echte *Vanilla planifolia*, maar een verwante soort met grote, werkelijk heerlijk geurende bloemen.

Een van de leukste gebeurtenissen was wel de 'ontdekking' van een 'nieuwe' pijlgifkikkersoort. Het kikkertje zat op een door de zon beschenen, bemoste boomstronk en was direct herkenbaar als een pijlgifkikkertje uit de *quinquevittatus*-groep. Het diertje was een beetje zilverig-bruin van kleur. Helaas had het kikkertje geen zin in poseren voor foto's. Die zijn daarom niet

Een woudreus met steltwortels zal ook ooit ten prooi vallen aan de schimmeldraden van deze mooie paddestoellensoort.

Plica plica

echt fraai en duidelijk geworden. Mocht dit daadwerkelijk ooit als een nieuwe soort beschreven worden, dan hoop ik dat het dier, als eerbetoon genoemd wordt naar een van de laatst overgebleven daadwerkelijke natuurliefhebbers op aarde: de Yanomani-indianen van Brazilië en Venezuela.

Een ontmoeting met deze mensen was een van de doelen van onze reis. Een week, maar dan ook werkelijk één week, voor ons vertrek werd onze vergunning voor het bezoeken van de Yanomani door de FUNAI ingetrokken en stond onze reis op losse schroeven. Als reden werd opgegeven, dat er problemen waren tussen de Indianen en goudzoekers, die half om half legaal-illegaal in het park aanwezig zijn. Brazilië en de FUNAI, de organisatie, die er moet zijn om de Indianen te beschermen, hebben helaas andere belangen en dat is voor het grootste gedeelte het vullen van de eigen portemonnee. Goud van goudzoekers is ook goed. Bij de

problemen, die zich daarover in Brazilië hebben voorgedaan, zijn helaas al vele doden gevallen, vooral aan de Indiaanse kant. Onder druk van de Verenigde Naties en de Wereldbank zijn daarna ongeveer veertig duizend goudzoekers uit het gebied verwijderd om de natuur en de Yanomani te beschermen.

Een bezoek aan een dorp zat er dien ten gevolge voor ons niet in. We zijn niettemin op reis gegaan in de hoop toch Yanomani te ontmoeten. Het geluk was met ons, wij vonden hen niet, maar zij vonden ons. In de buurt van één van onze overnachtingsplaatsen bleek een tijdelijk Yanomanikampje te zijn, van waaruit zij vruchten in het woud oogsten en materiaal voor het maken van manden en dergelijke verzamelen. Deze ontmoeting was voor ons het hoogtepunt van de reis. De communicatie ging met handen en voeten. In Brazilië spreekt men Portugees, zo ook onze gidsen en een paar van de Yanomani.

Afgezien van het dragen van korte broeken in plaats van lendendoekjes, leven zij nog op hun originele manier. Met het uitdelen van de zo gewilde tabak en ballonnen voor de kids was het ijs snel gebroken. Achteraf was deze ontmoeting misschien wel authentiekker dan een van te voren aangekondigd bezoek aan het dorp, waar naar later bleek, ook al een missiepost is gevestigd.

Het 'nieuwe' kikkertje

De bedreiging voor de levenswijze van deze mensen komt niet zo zeer voort uit het verdwijnen van hun leefomgeving. Het regenwoud is er nog vrijwel ongerept. Het zijn degenen, die als hun beschermers zijn aangewezen, die hebben aange-toond welke problemen er ontstaan door het toegankelijk maken van hun leefomgeving voor onder andere goudzoekers, zonder dat diezelfde overheid bereid of in staat is daar de wet te handhaven...

Eric Wevers

IBAMA: Instituto Brasileiro do Meio Ambiente e dos Recursos Naturais Renováveis, de organisatie, die zich in Brazilië met natuurbescherming bezighoudt.

FUNAI: National Indian Foundation. Een organisatie, die zich richt op de bescherming van Indianen en hun gebieden.

Baeotus baeotus man.

